

LAUSUNTO

VN/19935/2024

Lausunto 5.7.2024

Vastaanottaja: Sosiaali- ja terveysministeriö

Aihe: Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/31917/2023

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Erittäin myönteinen.

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että soviteltavaksi ei saisi enää ottaa väkivaltaa sisältäviä rikoksia, jotka ovat kohdistuneet rikoksesta epäillyn läheiseen. Sama koskisi seksuaalirikoksia, henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, eräitä vapautteen kohdistuvia rikoksia sekä ryöstörikoksia.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa hallituksen esitystä.

Kuten hallituksen esityksessä tuodaan ilmi, merkittävä osa lähisuhdeväkivallasta on erityisesti naisiin kohdistuvaa sukupuolistunutta väkivaltaa. Ilmiön sukupuolittuneisuus näkyy myös sovitteluun ohjatuissa lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä tapauksissa. Sovitteluun ohjattujen lähisuhdeväkivaltarikosten kohdalla epäillyistä miehiä oli 71 prosenttia ja naisia 29 prosenttia.

Suomi on kansainvälisten ihmisoikeussopimusten osapuolena velvoitettu ehkäisemään ja torjumaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa. Suomi on saanut useilta ihmisoikeussopimuksia valvovilta elimiltä lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyviä huomautuksia. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen vastaisi Suomen saamiin kansainvälisiin suosituksiin tehostaa naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaa.

Hallituksen esityksessä on kuvattu laajasti ja monipuolisesti sekä sovittelun etuja että haittoja väkivallan osapuolille. Lähtökohtaisesti sovittelun tarkoituksena on mahdollistaa osapuolten kohtaaminen ja vuoropuhelu. Sovittelussa voidaan käsitellä väkivallan henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi.

Sovittelun myönteisistä puolista huolimatta esityksessä nostetaan esiin sovitteluun liittyviä merkittäviä ongelmia, erityisesti väkivaltaa kohdanneen uhrin toipumisen ja oikeussuojan näkökulmasta. Parisuhteissa tapahtuva lähisuhdeväkivalta on dynamiikaltaan toistuvaa ja jaksottaista ja sisältää usein erilaisia väkivallan muotoja. Lähisuhdeväkivalta on yksi piilorikollisuuden muoto ja väkivallan tullessa ilmi viranomaisille, on todennäköistä, että väkivalta on jatkunut jo pidemmän aikaa.

Lisäksi Tane huomauttaa ristiriidasta julkisen vallan suhtautumisessa lähisuhdeväkivaltaan. Yhtäältä lainsäätäjä on pitänyt lähisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa erityisen moitittavana, mitä kuvastaa esimerkiksi se, että läheiseen kohdistetut lievätkin pahoinpitelyt on säädetty virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi. Toisaalta julkinen valta kuitenkin tarjoaa lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolille mahdollisuuden sovitteluun, jonka lopputuloksella on hallituksen esityksessäkin esiin tuodun tutkimustiedon valossa ollut vaikutusta rikosprosessissa tehtäviin ratkaisuihin. Sovittelu saattaa johtaa tuomitsematta jättämiseen tai lievempään rangaistukseen.

Tane korostaa, että lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyy väkivallan uhrien näkökulmasta merkittäviä riskejä, joita ei ole pystytty korjaamaan. Koska lähisuhdeväkivallan sovittelun käytäntöihin liittyy selkeitä ristiriitoja uhrien oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, Tane kannattaa sen kieltämistä.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Tane huomauttaa, että lähisuhdeväkivallan sovittelussa selkeä enemmistö tapauksista koskee parisuhteessa tapahtuvan väkivallan sovittelua. Vuonna 2019 tehty selvitys osoittaa, että lähes 90 % prosenttia lähisuhdeväkivallan sovitteluun ohjatuista rikoksista oli parisuhdeväkivaltaa.¹ Hallituksen esityksestä käy ilmi, että lähisuhdeväkivaltaan voi lukeutua myös kunniaan liittyvää väkivaltaa, joka kohdistuu usein tyttöihin ja naisiin, mutta myös poikiin sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin.

Tane katsoo, että esitetty muutos kohdistuu etenkin niihin tilanteisiin, joissa rikoksesta epäillyllä on tyyppisesti valta-asema uhriin nähden ja joissa on vaikeaa selvittää, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti, kuten hallituksen esityksen tavoitteena on.

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Tane kiittää hallitusta hyvästä valmistelusta ja asian monipuolisesta käsittelystä. Hallituksen esityksessä käydään monitahoisesti läpi eri näkökulmia liittyen lähisuhdeväkivallan sovitteluun, tuoden selkeästi esiin sovittelun etuja ja haasteita. Tane katsookin, että esityksessä huomioidaan kattavasti sovitteluun liittyvät hyödyt mutta toisaalta tuodaan selkeästi esiin se, minkä vuoksi nimenomaan lähisuhdeväkivallan tilanteissa sovittelua ei tulisi soveltaa.

Tane kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lähisuhdeväkivallan uhrien aseman parantamiseksi on tulevaisuudessa runsaasti tehtävää. Rikosprosessin keston ja tukipalveluihin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

¹ Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu: Nykytila ja kehittämisehdotukset 2019 THL:n työpaperi 2/2019. Tämä todetaan HE:ssakin: Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoima lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmä toteutti vuonna 2019 selvityksen ”Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu — Nykytila ja kehittämisehdotukset” (THL:n työpaperi 2/2019). Selvitys koski sitä, millaisin kriteerein naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan tapauksia ohjataan sovitteluun ja hyväksytään soviteltavaksi sekä miten sovitteluprosessi etenee. Selvityksessä havaittiin, että 88 prosenttia lähisuhdeväkivallan sovitteluun ohjatuista rikoksista oli parisuhdeväkivaltaa.

Tane huomauttaa, että sovittelussa on kyse korjaavasta oikeudesta eikä tukipalvelusta. Sovittelua on kuitenkin pidetty keinona ohjata väkivallan uhri ja tekijä tarvittavien palvelujen piiriin.

Tane korostaa, että Suomi on Istanbulin sopimuksen osapuolena veloitettu tarjoamaan monentyyppisiä tukipalveluita väkivallan uhreille ja väkivallan tekijöille huomioiden kaikki sopimuksen kattamat väkivallan muodot (ml. digitaalinen väkivalta). Väkivallan uhreille tulee olla tarjolla myös pitkäkestoista tukea ja väkivallan tekijöille tulee perustaa katkaisuhjelmia. Näiden palveluiden tulee olla kattavasti tarjolla maantieteellisesti ja niihin ohjaamisen tulee tapahtua systemaattisesti. Tukipalveluihin ohjaaminen ei tule olla riippuvaista esimerkiksi sovitteluun osallistumisesta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut ohjeistuksen kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdevallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi.² Viimeaikaisten selvitysten mukaan lähisuhdeväkivallan osapuolten palveluohjaus toteutuu kuitenkin heikosti.³ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos suosittaakin, että koordinaatorakenteista ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämisestä tulisi säätää lailla.⁴ Hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut arvioimaan kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa. Tane kiirehtii hallitusta arvioinnin toteuttamisessa.

Lisäksi on tärkeää, että hyvinvointialueilla varmistetaan riittävät resurssit ja osaaminen lähisuhdeväkivallan uhrien, tekijöiden ja väkivaltaa todistaneiden lasten tukipalveluille.

Karoliina Partanen
puheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Taina Riski
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

2 Martta October & Hanna-Leena Laitinen: Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Ohjaus 10/2022, THL.

3 Nipuli, Suvi: Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55; Onko reitti selvä? Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen kunnissa. Amnestyn seurantatutkimus 2021. Amnesty International, Suomen osasto. Helsinki 2021.

4 Niklander, Elisa; & Krogell, Jenni: Lähisuhdeväkivallan vastaisen työn rakenteita tulee vahvistaa: suosituksia nykytilan korjaamiseksi, Päätösten tueksi 3/2024, THL.